

MODIFICAREA LEGII ELECTORALE DIN MARTIE 1926 ÎN DEZBATEREA PARTIDELOR POLITICE DIN ROMÂNIA

Sorin Radu

Legea electorală din 27 martie 1926, adoptată din inițiativa guvernului liberal condus de Ion I. C. Brătianu, a însemnat unificarea sistemului electoral din România Mare. Noua reglementare amenda principiul reprezentării proporționale cu inovația “primei electorale” sau “majoritare” cum s-a mai numit. În concepția Partidului Național Liberal acest principiu avea menirea de a crea *“majorități mai complete și prin urmare de a asigura guvernului ce le reprezintă o tărie mai mare pentru o guvernare mai liniștită și mai fecundă”*¹. De asemenea, *“opera de consolidare și de înzestrare a României întregite, înfăptuită de P.N.L. în ultimii 4 ani,- opina C. Dimitriu, raportorul proiectului de lege - n-ar fi completă dacă nu s-ar da acestei țării și o reformă electorală care să întărească prin aceasta controlul opoziției”*².

Noua lege electorală era alcătuită din 8 capitole care însumau 134 de articole³. În general, multe din principiile electorale înscrise în Decretul-Lege electoral din noiembrie 1918 se regăsesc în Legea electorală din martie 1926, dar au fost introduse totuși unele articole noi. Ca specific al acestei legi est acordarea “primei majoritare” partidului care obține în alegeri un minim de 40% din totalul voturilor valabil exprimate. Sistemul “primei majoritare”, care avea rolul de a fortifica guvernul, formând în Parlament o majoritate masivă, a fost copiat de legiuitorul român din legea electorală italiană (Legea Acerbo) din 1923⁴.

Legea electorală din martie 1926 a avut rolul de a introduce la nivelul întregii țări a unui sistem unitar de organizare și desfășurare a alegerilor parlamentare. Cu toata acestea ea a fost primită cu o critică extrem de dură de către partidele politice din opoziție. Critica viza în principal “prima majoritară” dar nu numai.

Partidul Național Român și Partidul Țărănesc catalogau legea electorală drept “scelerată”⁵, căci prin ea se realiza o alterare gravă a principiilor constituționale. *“Prima majoritară – sublinia Iuliu Maniu – instaura absolutismul de partid”*⁶. Potrivit lui Nicolae Iorga, membru al P.N.R. în momentul adoptării legii, “prima majoritară” nu este altceva decât *„zestrea guvernamentală, căci permitea enormitatea ca acel partid care avea 40% din voturi să le socotească ca 60%, ceea ce [...] însemna atâta: intenția ca niciodată nici un guvern, cât de prost și cât de impopular, să nu poată cădea în alegeri”*⁷. Mai târziu, Iorga avea să consemneze, referitor la legea electorală din martie 1926, că aceasta avea un întreit avantaj pentru Partidul Liberal: *„acela de a distruge orice valoare a votului pe regiuni, unde se alege omul, pentru a-i substitui votul pe țară, unde se votează partidul, acela de a reduce importanța minorităților naționale și acela*

¹ Reforma electorală. Dl. Ministru Al. Constantinescu expune Senatului principiile și foloasele aplicării dispozițiunilor nouiei legi electorale, în “Viitorul”, anul XVIII, nr. 5356 din 10 ianuarie 1926.

² Ce ne declară dl. C. Dimitriu asupra proiectului de reformă electorală, în Ibidem, nr. 5408 din 12 martie 1926.

³ Vezi C. Hamangiu, Codul general al României. Legi noi. 1922-1926, vol. XI-XII, p. 1054-1082.

⁴ Cf. Matei Dogan, Analiza statistică a “democrației parlamentare” din România, București, 1946, p. 24-25; Mark Robson, Italia: Liberalism și fascism, 1870-1945, București, 1997, p. 75, 76.

⁵ Dezbaterile Adunării Deputaților”, nr. 50, ședința din 15 martie 1926, p. 1671 ; nr. 69, ședința din 24 martie 1926, p. 2259.

⁶ Iuliu Maniu, Testament moral politic, București, 1991, p. 15-16.

⁷ Nicolae Iorga, România contemporană de la 1904 la 1930. Supt trei regi, București, 1932, p. 400.

de a zdrobi, prin însuși acest vot pe țară, cât și prin clauzele care impun importante sacrificii bănești, tot ce se putuse înjgheba ca partid unic”⁸.

„Neamul românesc”, într-un articol intitulat sugestiv *Atentatul*, sublinia ideea că noua lege electorală „răstoarnă întreg votul Senatului, anihilează votul universal, și lasă în mâna dictatorului o lege care constituie cel mai temerar atentat la ordinea internă și la viața legală a Statului”⁹.

În urma acordului dintre țărăniști și naționali s-a adoptat o poziție comună în Parlament pentru ca cele două partide să ducă „lupta cea mai dârză împotriva proiectului de lege electorală”¹⁰. Neputând împiedica votarea lui, la 24 martie 1926, deputații și senatorii celor două partide au părăsit Parlamentul în semn de protest¹¹.

Virgil Madgearu considera că sistemul primei majoritare „nu este decât varianta reacționară a ideii celei mai democratice a reprezentării proporționale, pe scrutin, pe toată țara”¹². Madgearu acuză P.N.L. că introduce prima majoritară deoarece urmărește realizarea unor guverne tiranice și că pregătește „asasinarea parlamentarismului în România”¹³. „Scopul acestei legi – sublinia Madgearu – scopul adevărat, dar nemărturisit al acestei legi, este asigurarea în România a guvernelor dictatoriale, îmbrăcate din ipocrizie și frică în haina parlamentară. Mecanismul lor, este simplu. În primul rând falsificarea, alternanței guvernelor prin ajutorul camarilelor”¹⁴. În final, liderul țărănist considera că prin introducerea și aplicarea acestei legi electorale „se înscrie o pagină neagră în istoria democrației românești, în scurta ei viață, de la război încoace”¹⁵.

Partidul Poporului, având certitudinea că asigură succesiunea la guvernare a liberalilor, nu critica legea electorală, dimpotrivă, va încerca să-i sublinieze părțile bune. În acest sens, oficiosul „Îndreptarea” scria: „Reforma electorală nu credem că poate ucide democrația românească [...] Rezultatul ei imediat va fi un guvern tare, sprijinit pe majorități compacte și controlat de minorități proporționale nu cu posibilitățile de inflație a nebuniei colective, ci cu superiorul interes de a avea o viață parlamentară potolită și demnă”¹⁶. În 26 martie, în același ziar, era publicat un articol prin care Partidul Poporului declara că „aprobă legea, o aprobă nu pentru a obține moștenirea quasi-răposatului guvern liberal, ci pentru că este un partid dominat de o ideologie pozitivă, creatoare, pentru că nu iubește spiritul distructiv și negativ al Partidului Țărănesc și Partidului Național”¹⁷.

Noua lege electorală oferea șanse minime partidelor politice din opoziție de a obține victoria în alegeri. Pe de altă parte, partidele mici, printre care se numărau și cele social-democrate, care nu întruneau minim 2% din totalul voturilor pe țară, trebuiau să se rezume la o activitate extraparlamentară sau pur și simplu să părăsească scena politică. Sesizând acest pericol, deputatul social-democrat Iacob Pistiner, în intervenția sa din Parlament pe marginea discuțiilor la proiectul de lege electorală avertiza deputații: „Sunteți miopi dacă credeți că e posibil ca prin legea electorală să

⁸ Idem, *Orizonturile mele. O viață de om așa cum a fost*, vol. III, București, 1934, p. 109-110.

⁹ „Neamul românesc”, București, anul XXI, nr. 52 din 5 martie 1926.

¹⁰ Împotriva legii sclerate, în „Aurora”, București, anul VI, nr. 1297 din 5 martie 1926.

¹¹ Cf. Ioan Scurtu, *Istoria Partidului Național Țărănesc*, București, 1994, p. 41.

¹² Virgil N. Madgearu, *Regimul dictaturii lașe*, București, 1926, p. 6.

¹³ Ibidem, p. 14.

¹⁴ Ibidem, p. 15.

¹⁵ Ibidem, p. 19.

¹⁶ Amurgul demagogiei, în „Îndreptarea”, București, anul VIII, nr. 55 din 10 martie 1926.

¹⁷ Reprezentarea majorității după noua lege electorală, în *Îndreptarea*, nr. 70 din 26 martie 1926.

împiedicați dezvoltarea democrației care a început. Dacă veți închide ușile parlamentului pentru democrație, domnilor deputați din majoritate, atunci este clar că partidele democratice se vor duce la stradă și vor chema pe popor acolo la luptă”¹⁸.

Legea electorală, așa cum a fost ea depusă în Parlament, a fost combătută și respinsă și de către minoritățile etnice din România. Astfel, ziarul maghiar „Brassói Lopok” scria: *„Proiectul depus în Cameră omoară și acel puțin respect ce-l mai avem față de umbra parlamentului nostru, acel respect uitat în adâncul inimilor cu toate brutalitățile experimentate în alegerile trecute. Dacă acest proiect va ajunge lege, atunci nimic nu va mai putea împiedica guvernul să-și facă menderle sale dictatoriale”¹⁹.*

De asemenea, „Keleti Ujsag” din Cluj, scrie cu ironie și sarcasm despre proiectul de lege electorală *„care a satisfăcut pe deplin pe d. prim ministru Brătianu” și arată că „acest sistem realizează în mod admirabil visul oricărui guvern, de a face din minoritate o majoritate”²⁰.*

O critică interesantă asupra proiectului de lege electorală au desfășurat-o sașii. După ce în iunie 1925 proiectul a fost depus în Parlament fără a se purta discuții asupra lui, în 16 decembrie 1925 asistăm la o primă luare de poziție față de această problemă din partea senatorului von Möller. Liderul sas, vorbind în numele Partidului parlamentar german, se declară adept convins al sistemului proporțional, și respinge proiectul guvernamental al sistemului majorității. *„Noi cerem în primul rând, - continuă von Möller - ca listele minorităților care au mai mult de 20% din voturile exprimate să li se asigure un număr corespunzător de mandate. Numai printr-o astfel de dispoziție toate curente din țară vor putea fi reprezentate în parlament. Înainte de toate se va crea siguranța că toate minoritățile naționale vor primi un număr de mandate cuvenite în parlament”²¹.*

O părere interesantă despre proiectul legii electorale întocmit de P.N.L. o are Rudolf Brandsch, care publică un studiu în acest sens în revista „Deutsche Politische Hefte”. Principala greșeală a proiectului, crede R. Brandsch, constă în faptul că legiuitorii români au copiat, fără discernământ, o serie de elemente care sunt specifice altor state. Referindu-se la prima majoritară, liderul sas, considera că *„e nedrept și nedemocratic ca 40% din voturi să devină în parlament majoritate absolută”*. Unele grupări politice, și în primul rând minoritățile naționale, vor fi silite la încheierea de alianțe, pentru a obține 2% din voturi și a avea mandate. partidul de la guvern va dobândi în cele mai multe cazuri majoritatea absolută, deși majoritatea țării îi este împotriva²². *„Care va fi influența acestei legi asupra situației politice a germanilor - se întreba Brandsch - aceasta nu putem spune apriori, pentru că aceasta depinde de tactica electorală. Noi încercăm o listă autonomă germană pe țară, dar așa eu cred că vom obține cel mult 4 mandate. Ceea ce înseamnă o pierdere de 60%, față de situația de acum. Mai favorabilă ne-ar fi o listă comună a minorităților, dar și aici succesul ar*

¹⁸ Apud Nicolae Jurca, Social-democrația în România 1918-1944, Sibiu, 1993, p. 51.

¹⁹ Cf. Reforma electorală și minoritățile. Ecouri în presa minoritară ardeleană, în „Neamul românesc”, anul XXI, nr. 57 din 12 martie 1926.

²⁰ Ibidem. La 14 martie 1926, cu prilejul ședinței Comitetului Executiv al Partidului Maghiar desfășurată la Cluj sub președinția lui Ugron István s-a luat în discuție proiectul legii electorale dezbătut în Parlament, fără a se adopta o poziție oficială. [Arhivele Naționale. Direcția Județeană Cluj Napoca, fond Partidul Maghiar, dos. 1/1926, f. 123, 127-128.]

²¹ „Siebenbürgisch Deutsches Tageblatt”, Sibiu, 52 Jg, nr. 15.745 din 19 decembrie 1925.

²² R. Brandsch, Bemerkungen zum neuen rumänischen Wolkgezetzentwurf, în „Deutsche Politische Hefte”, anul VI, nr. 3, martie 1926, p. 1.

*fi într-un viitor îndepărtat. Cel mai favorabil sistem pentru noi este asocierea listei noastre cu lista partidului care obține cel mai mare număr de voturi pe țară*²³.

Articole critice la adresa proiectului de lege electorală apar în toată luna martie 1926, în „Siebenbürgisch Deutsches Tageblatt” din Sibiu²⁴. În viziunea lui Hans Otto Roth, noua lege electorală, și mai cu seamă principiul primei majoritare tind să schimbe relația democratică dintre coroană și popor prin „stăpânirea statului de către o minoritate de alegători”, în aceste condiții „nu mai poate fi vorba de o formă de guvernare democratică”. H. O. Roth considera că, din punctul de vedere al minorității, legea reduce la jumătate adevărata lor forță. „Pentru noi legea electorală înseamnă practic confiscarea a jumătate din libertățile noastre politice și distrugerea principiului egalității; voturile vor deveni o marfă politică – vor merge cu lista majoritară”. H. O. Roth a respins în numele Partidului parlamentar german proiectul de lege electorală²⁵.

Iuliu Maniu considera că legea electorală din martie 1926 nu a asigurat minorităților etnice o reprezentare dreaptă, în consecință acestea vor fi determinate „să se solidarizeze în întreaga țară și toate contra noastră și atunci vor avea o reprezentare mai mare decât cum ar îngădui altfel proporțiunea numerică și raportul lor cultural și economic”²⁶. În cazul în care minoritățile etnice nu se solidarizează, nu vor putea avea reprezentarea ce li se cuvine, ci vor fi anulate din Parlamentul țării, situație care nu este de dorit. „Legea aceasta, - declara în Adunarea Deputaților Iuliu Maniu – nu face altceva decât să ajute prin instituirea unui cadastru năzuința acelor minorități cari au voit să se închege împreună, pentru a face un front politic și unic național, în fața celorlalți”²⁷.

Critica virulentă desfășurată de partidele politice din opoziție a fost combătută de Partidul Liberal prin susținerea ideii că, legea electorală este de fapt o reformă democratică „pentru că consolidează activitatea parlamentară, prin prima dată majorității relative a sufragiilor”. „Fără această primă de guvernare, și dreaptă și logică, - scria „Viitorul” – s-ar desconsidera în fapt voința țarei, care a impus o grupare la guvern, și s-ar transforma Parlamentul într-o neîntreruptă arenă de lupte”²⁸. O asemenea reformă era menită „a scoate țara din faza luptelor sterile și-a guvernărilor irosite fără folos”²⁹.

Legea electorală din martie 1926 reprezenta ultima verigă care încheia activitatea legislativă a Corpurilor legiuitoare liberale alese în martie 1922. În viziunea liberalilor „noul regim electoral [...] corespundea pe de-a întregul atât condițiunilor politico-sociale actuale, cât și intereselor permanente ale statului”³⁰. Viața publică a României Mari era pusă astfel la adăpost de orice convulsii sau dezechilibru dăunător. Noul regim electoral – sublinia oficiosul liberal – „deschidea o eră de muncă disciplinată și fecundă pentru viața publică a României întregite”³¹.

* * *

²³ Ibidem, p. 2.

²⁴ Vezi mai ales nr. 15.805 din 5 martie 1926; nr. 15.806 din 6 martie 1926; nr. 15.808 din 9 martie 1926; nr. 15.809 din 10 martie 1926; nr. 15.813 din 14 martie 1926.

²⁵ „Siebenbürgisch Deutsches Tageblatt”, 53 Jg, nr. 15.820 din 23 martie 1926.

²⁶ „D.A.D.”, nr. 65 din 12 iunie 1926, ședința din 21 martie 1926, p. 2119.

²⁷ Ibidem, p. 2120.

²⁸ Principiile democratice ale reformei electorale, în „Viitorul”, anul XVIII, nr. 5414 din 19 martie 1926.

²⁹ Ibidem.

³⁰ Noul regim electoral, în Ibidem, nr. 5421 din 27 martie 1926.

³¹ Ibidem.

Modificarea regimului electoral a fost luată în discuție imediat după adoptarea legii electorale din martie 1926, de către formațiunile politice din România. Critici și propuneri de modificare apar, în mod surprinzător, și în rândul **Partidului Național Liberal**.

Problema modificării legii electorale va fi luată în discuție în cadrul **Cercului de Studiu al P.N.L.**, a cărui revistă „Democrația”, condusă de I. G. Duca, va publica unele luări de poziție în acest sens. Cu toate că, în septembrie 1927, R. Patulius se arăta îngrijorat că, imediat după moartea regelui Ferdinand, P.N.Ț. se proclama pentru reforma electorală, el recunoștea necesitatea acesteia, dar *„numai când resentimentele se vor domoli și când ușurința teoreticienilor de duzină va fi înlocuită cu seriozitatea studiilor întemeiate, numai atunci poate problema unei reforme electorale va putea fi reactualizată”*³².

În decembrie 1928, când P.N.L. intrase în opoziție, „Democrația” publica sub semnătura lui Pavel Cuzminschi un studiu intitulat *Democrația și reforma legii electorale*³³. Cuzminschi credea că *„se impune de la sine o reformă radicală a legii electorale, întrucât din efectele legii actuale isvorăște în parte și politicianismul și corupția și toate celelalte boli sociale ce transformă politica într-o meserie lucrativă iar democrația într-o oligarhie venală”*³⁴. O modificare a legii electorale era permisă numai în ceea ce privește articolele care nu conțin principii stabilite de către Constituție, deoarece acestea din urmă nu pot fi revizuite în timpul Regenței. În opinia lui Pavel Cuzminschi o primă modificare a legii electorale trebuia să vizeze reducerea numărului de deputați, deoarece bugetul statului era grevat de sume importante³⁵. Interesele alegătorilor ar fi fost mai bine reprezentate dacă s-ar merge pe calitate, nu pe cantitate; prin urmare, numărul deputaților trebuia redus aproape la jumătate prin desemnarea unui deputat nu la 50.000 de locuitori, ci la 80.000. În ceea ce privește Senatul, orice modificare este aproape imposibilă întrucât compunerea și organizarea lui sunt cuprinse în Constituție³⁶.

O altă modificare, pe care Cuzminschi o admitea, avea în vedere articolul 47 care dădea posibilitatea candidatului de a-și depune candidatura în cel mult 4 circumscripții electorale. Modificarea propusă era aceea că orice candidat să nu poată candida la Senat și Cameră în mai mult de o singură circumscripție. *„Căci atunci fiecare candidat, - opina Pavel Cuzminschi - va fi nevoit să candideze în județul unde e cunoscut, împiedicându-se astfel manoperele electorale care au loc cu candidatura în 4 circumscripții, iar alegătorii o să aibă măcar mângâierea de a cunoaște candidații, pe când actualmente stau mereu față de lista de scrutin întrebându-se cu nedumerire cine e cutare sau cutare, căruia nu i-a auzit nici măcar numele!”*³⁷.

Pavel Cuzminschi se pronunță și pentru modificarea articolelor 93 și 94 privitoare la “prima majoritară”. “Prima majoritară” a consolidat în mod exagerat gruparea majoritară contribuind la dezvoltarea unei tendințe dictatoriale, lipsind în acest fel grupările minoritare de influență. Formula propusă de Cuzminschi este aceea ca gruparea majoritară să nu mai participe la repartizarea proporțională a mandatelor rămase după acordarea primei electorale. *„Căci numai astfel - continua ideologul liberal*

³² R. Patulius, Spre o nouă reformă electorală, în „Democrația”, București, anul XV, nr. 9, septembrie 1927, p. 24.

³³ „Democrația”, anul XVI, nr. 12, decembrie 1928.

³⁴ Ibidem., p. 5.

³⁵ Ibidem., p. 6.

³⁶ Ibidem., p. 7.

³⁷ Ibidem.

– vom putea ajunge la un echilibru aproximativ dintre majorități și minorități dându-i și opoziției posibilitatea de a avea un număr însemnat de deputați cari ar putea reacționa împotriva tendințelor dictatoriale ale majorității”³⁸.

În condițiile în care Regența a fost înlăturată prin urcarea pe tron a lui Carol al II-lea, liberalul Pavel Cuzminski revine, în 1931, asupra problemei revizuirii legii electorale din martie 1926, afirmând că se impune o grabnică și radicală reformă a legii „căci acolo rezidă rădăcina răului și de acolo trebuie pornit”. „Restaurația” permitea, în concepția lui Cuzminski, modificarea principiilor însăși ale legii electorale. Astfel, el propune urcarea limitei de vârstă a alegătorilor la Cameră la 30 de ani, ca în țările scandinave, „căci nimeni nu poate tăgădui, că un legiuitor sau un alegător trebuie să fie om matur și cu oarecare experiență”³⁹. Apoi se impunea desființarea listelor sau măcar introducerea panșajului, „căci azi se întâmplă mereu ca sub auspiciile listelor întocmite de fruntașii partidelor se strecoară în Parlament niște «nădrăgari» electorali, ignoranți, imbecili și chiar șmecheri, cari nu fac altceva decât a executa cu o supușenie împinsă până la dezgust, ordinele miniștrilor...”⁴⁰. Pavel Cuzminski considera că „ar mai trebui suprimat și jocul proporționalei pe țară care influențează în mod absurd repartitia mandatelor făcând de pildă ca soarta capului de listă evreiască de la Cernăuți să depindă de voturile cuziștilor de la Caraș, iar un socialist de la Ismail se alege cu voturile lupiștilor de la Gorj”⁴¹. Alături de aceste modificări ale legii electorale, liderul liberal susține că „orice propagandă electorală ar trebui strict interzisă cu atât mai mult cu cât această propagandă pe de o parte contrazice principiului alegerilor libere iar pe de altă parte n-are alte consecințe decât sfâși și bătăi, uneori chiar și asasinate, creând o nouă categorie de indivizi: «indivizii de alegeri»”⁴². Cuzminski mai credea că singurul mijloc de a îndepărta „răul” din societatea românească, adică politicianismul, îl reprezintă înlocuirea votului direct prin acela indirect⁴³.

În favoarea modificării legii electorale din martie 1926 s-a pronunțat și I. G. Vântu, care în aceeași revistă „Democrația” publică un studiu în decembrie 1932⁴⁴. În opinia lui Vântu, în afară de calculul algebric și de repartitie al mandatelor, legea electorală trebuie să manifeste o deosebită preocupare în asigurarea unei ambianțe morale care să însușe oamenilor respectul instituției parlamentului. „Pentru că trebuie să recunoaștem – continua I. G. Vântu – prima cauză a insuficienței legislației este această procedură dubioasă și inechitabilă a alegerii deputaților și senatorilor”. În vederea asigurării unei exprimări reale a voinței populare acesta oferă câteva sugestii: „În primul rând, este necesar ca fiecare cetățean eligibil să poată fi ales în afară de aprobarea partidului politic. A constrânge pe toată lumea la disciplina de partid și corpul electoral la votarea programului politic, indiferent de candidați, înseamnă a ignora realitatea vieții noastre sociale. În al doilea rând, trebuie să se ia măsuri preventive pentru împiedicarea abuzurilor electorale [...]. Captarea alegătorilor prin diverse mijloace și determinarea lor de a se manifesta în favoarea unui partid prin alte mijloace decât programul politic, trebuie hotărât și radical sancționată”⁴⁵.

³⁸ Ibidem, p. 8.

³⁹ Pavel Cuzminski, Rădăcinile răului, în „Democrația”, anul XIX, nr. 7-8, iulie-august 1931, p. 17.

⁴⁰ Ibidem, p. 17-18.

⁴¹ Ibidem, p. 18.

⁴² Ibidem, p. 19.

⁴³ Ibidem.

⁴⁴ I. G. Vântu, Autoritate de Stat, în Ibidem, anul XX, nr. 12, decembrie 1932.

⁴⁵ Ibidem, p. 51.

I. G. Vântu credea că legea electorală în vigoare nu conține dispoziții complete pentru a garanta moralitatea operațiunilor electorale. În consecință, „*este necesar, – arăta Vântu – să se ia astfel de măsuri în privința operațiunilor alegerii, încât votul să reprezinte prin excelență și un act politic exprimat în condițiuni de siguranță și o voință sinceră și liber exprimată, nu captată sau constrânsă*”⁴⁶.

Aceste puncte de vedere expuse în cadrul **Cercului de Studii**, nu au determinat reacția P.N.L. de a introduce în programul său politic modificarea legii electorale din martie 1926. De altfel, critica era dezvoltată în momentul în care Partidul Liberal se afla în opoziție, aceasta fiind o modalitate întâlnită și la alte partide politice.

Partidul Național Țărănesc a fost principala forță politică care a criticat cu consecvență legea electorală din 1926 atunci când se afla în opoziție, fără însă a proceda la revizuirea ei atunci când s-a aflat la guvernare. Programul P.N.Ț. din octombrie 1926 nu face nici o referire la reforma electorală pronunțându-se însă pentru revizuirea Constituției⁴⁷. Problema modificării legii electorale a fost însă luată în discuție în cadrul **Cercului de Studii** care avea sarcina de a pregăti proiectele de legi pentru eventualitatea ajungerii partidului la putere, de a populariza programul și ideologia acestuia. Inițial, în funcția de președinte al **Cercului de Studii** a fost ales Gheorghe Gh. Mironescu, apoi, de la 1 noiembrie 1927, această funcție a fost ocupată de prof.univ. Sabba Ștefănescu, geolog și paleontolog de talie mondială⁴⁸.

Ajungând la cârma țării în noiembrie 1928, modificarea legii electorale din martie 1926 nu va constitui o prioritate pentru programul de guvernare al P.N.Ț. Această situația a stârnit nemulțumirea unor personalități importante din cadrul partidului. Între ei se remarcă Grigore Graur care într-o serie de articole publicate în „Adevărul” se va pronunța pentru revizuirea legii electorale. Articolele au fost strânse într-un studiu intitulat *Legea electorală. De ce și cum trebuie modificată*⁴⁹.

Grigore Graur socotea întârzierea în problema modificării legii electorale ca o mare greșeală a guvernului condus de Iuliu Maniu. El arăta că toată lumea în P.N.Ț. este de acord că legea electorală trebuie modificată, în special trebuia înlăturată prima electorală, ea constituind o falsificare a votului universal. În opinia lui Graur, conducerea partidului nu a dat prioritate unei asemenea inițiative deoarece depunerea proiectului de modificare a legii electorale ar putea fi interpretată ca o teamă de slăbiciune, ca o teamă de cădere de la putere⁵⁰. Un alt argument care era adus împotriva depunerii legii era acela că ar exista un principiu, după care orice modificare a unei legi electorale trebuie să aducă după sine dizolvarea Parlamentului și o nouă consultare a corpului electoral, situație ce nu era agreată de Parlament⁵¹.

Legea electorală în vigoare este considerată de Grigore Graur anticonstituțională, deoarece încalcă articolul 64 din Constituția din 1923 care stabilea că Adunarea Deputaților se compune din deputați aleși de către cetățenii României prin vot universal, egal, direct, obligatoriu și secret pe baza reprezentării minorității. Or, departe de a fi egal, votul, conform legii în vigoare, este *plural*. Această situație este determinată de acordarea “primei electorale” partidului majoritar. Astfel, valoarea

⁴⁶ Ibidem, p. 52.

⁴⁷ Programul Partidului Național Țărănesc, în *Doctrina țărănistă în România*, Antologie de texte, București, 1994, p. 113-114.

⁴⁸ Cf. Ioan Scurtu, *Istoria Partidului Național Țărănesc*, Ediția a II-a, București, 1994, p. 63-64.

⁴⁹ Grigore Graur, *Legea electorală. De ce și cum trebuie modificată*, București, [1929].

⁵⁰ Ibidem, p. 5.

⁵¹ Ibidem, p. 5-6.

votului dat partidului care obține un minim de 40% din sufragii este de trei ori mai mare față de votul dat de alegător partidelor minoritare⁵². Autorul consideră că nu se pune problema elaborării unei noi legi electorale, ci doar modificarea vechii legi, suprimându-se prima electorală și aplicându-se corect principiul reprezentării proporționale⁵³.

Grigore Graur se pronunță pentru acordarea dreptului de vot pentru femei și la alegerile parlamentare. Argumentul l-ar constitui modul în care femeile și-au exercitat acest drept la alegerile comunale și județene din 1929. În plus, Constituția nu se opunea acestei cereri. „*Deși noi am fi de părere – sublinia deputatul național-țărănist – să se acorde și femeilor votul universal, totuși, pentru moment, ne-am mulțumi și cu restrângerea acestui drept la acele femei cari l-au obținut pentru alegerile comunale și județene. În cazul acesta n-ar fi nevoie de noi liste electorale și la nevoie s-ar putea face alegeri chiar în 1930 pe baza listelor electorale întocmite pe județe și municipii*”⁵⁴. Grigore Graur admite că alături de semnele electorale geometrice prevăzute la legea electorală din 1926, să se admită și vechile semne (secera, crucea, steaua etc.)⁵⁵.

Conform legii electorale în vigoare, alegerile pentru Senat se fac după un sistem diametral opus sistemului de la Cameră. Este încă o dovadă – opina Graur – de lipsă de concepție în materie electorală a legiuitorului din 1926. La Senat a fost admis sistemul scrutinului pe listă pe județe, fără reprezentarea minorităților și fără balotaj. În acest fel partidul care câștiga majoritatea absolută a voturilor în circumscripția electorală lua toate mandatele de senator. Graur propune împărțirea județului în mai multe circumscripții electorale pentru a oferi șanse și partidelor minoritare de a trimite candidați în Senat. El admite chiar *sistemul uninominal* pentru a oferi șanse egale tuturor partidelor care își depun liste electorale. O altă modificare esențială pe care o propune politicianul național-țărănist este aceea a introducerii balotajului la alegerile pentru Senat⁵⁶. Modificarea legii electorale din martie 1926 trebuia să aibă în vedere și repararea unor nedreptăți privind repartizarea numărului de senatori pe circumscripții electorale. Astfel, conform reglementărilor în vigoare, în 1928, în județul Hotin 36.924 alegători alegeau un senator, iar în județul Alba, cei 25.945 alegători alegeau de asemenea un senator, în timp ce în județul Bacău, cu numai 23.913 alegători, erau de ales doi senatori. Va trebui, deci, ca noua lege electorală modificată să stabilească un tablou nou, corespunzător situației reale⁵⁷.

Victor Tonceșcu, membru al secției juridice a **Cercului de Studii al P.N.Ț.**⁵⁸ va elabora și el un studiu pe tema modificării legii electorale din 1926, publicat în 1932⁵⁹. Acesta susține că legea electorală din martie 1926 încalcă Constituția prin modul de totalizare a voturilor independente, creând o circumscripție electorală

⁵² Ibidem, p. 7. Graur exemplifică această afirmație prin exemplul următor: Un milion de alegători au de ales 100 de deputați. Partidul A a obținut 500.000 de voturi, adică 50%. Conform legii electorale i se vor repartiza: ca primă 50 de mandate, iar din restul de 50, încă 50%, adică încă 25 de mandate. În total 75. Celelalte partide minoritare vor avea la un loc tot 500.000 de voturi, însă numai 25 de mandate. Prin urmare cei 500.000 de alegători ai celorlalte partide aleg 25 de deputați. Concluzia autorului este deci, că această situație nu înseamnă decât un vot plural deghizat.

⁵³ Ibidem, p. 11.

⁵⁴ Ibidem, p. 23.

⁵⁵ Ibidem, p. 26.

⁵⁶ Ibidem, p. 31.

⁵⁷ Ibidem, p. 32.

⁵⁸ Adunarea generală a Cercului de Studii a Partidului Național Țărănesc, în „Dreptatea”, București, anul I, nr. 15 din 3 noiembrie 1927.

⁵⁹ Vasile Tonceșcu, Reforma electorală. Studiu juridic-politic, București, 1932.

independentă în baza căreia se totalizează voturile și se atribuie mandatele de deputat. În plus, sublinia Toncescu, legea fundamentală a statului prevedea că legea electorală va stabili numărul de deputați de ales în fiecare circumscripție, ceea ce înseamnă că ei trebuie aleși numai pe baza determinării voturilor din circumscripție, fără ca voturile din celelalte circumscripții să influențeze într-o măsură cât de mică alegerea lor. Astfel, se constată o altă violare a Constituției⁶⁰.

Spre deosebire de Grigore Graur, care susținea că sistemul uninominal ar fi anticonstituțional pentru alegerea deputaților, Victor Toncescu consideră „că adevăratul sistem bun pentru manifestarea votului universal trebuie căutat într-un sistem care să rezulte din combinarea sistemului uninominal cu cel al scrutinului pe listă simplu”⁶¹. El susține că pentru a se evita depunerea unor candidaturi „neserioase” care nu au nici o șansă de a obține pragul electoral de 2%, trebuie ca legea electorală să impună anumite condiții care să evite/preîntâmpine asemenea situații. Astfel, pe lângă obligația de a depune candidaturile cu un număr de alegători propunători, Toncescu susține introducerea unor garanții în numerar care să fie depuse înainte de alegeri și să fie pierdute dacă candidatul sau lista nu obține un număr ridicat de voturi⁶².

Victor Toncescu propune ca validarea și invalidarea alegerilor contestate să intre în atribuțiile Comisiei Centrale Electorale și nu în cele ale Camerei și ale Senatului. Această comisie, în vederea desăvârșirii lucrărilor, poate delega unul sau mai mulți membri care să facă cercetarea în localitatea respectivă, să asculte martori, să adune dovezi etc. Hotărârea Comisiei va fi înaintată Corpurilor Legiuitoare și „va avea caracterul unui aviz”⁶³.

Cu toate că în cadrul **Cercului de Studii al P.N.Ț.** au existat preocupări în sensul modificării legii electorale din martie 1926, acest lucru nu se va realiza în timpul primei guvernări țărăniste (noiembrie 1928 – aprilie 1931). Guvernul a elaborat totuși, prin Eduard Mirto, un anteproiect de lege electorală, în noiembrie 1930, care a fost înaintat spre studiu partidelor politice. Se aveau în vedere unele modificări privind buna desfășurare a alegerilor, prevenirea și pedepsirea abuzurilor electorale. În același timp, se preconiza desființarea primei electorale și repartizarea mandatelor proporțional cu numărul de voturi obținut de fiecare listă⁶⁴. Anteproiectul n-a mai fost adus în dezbaterile Parlamentului, întrucât guvernul a trebuit să demisioneze⁶⁵.

Intrat în opoziție, P.N.Ț. va agita din nou problema revizuirii sistemului electoral. Inițiativa lor se va materializa prin depunerea unui proiect de lege în Adunare Deputaților de către același Eduard Mirto, în 16 martie 1932, în timpul guvernării Iorga. În expunerea de motive care însoțește proiectul de lege, fruntașul național-țărănist a subliniat necesitatea de a elabora o lege electorală care să interpreteze cât mai just voința alegătorilor, și deci a țării⁶⁶.

Esența proiectului o reprezintă renunțarea la “prima electorală”, considerată drept „imorală și apolitică”: „Țara nu poate intra în normal cu această primă între țară și Tron”. „Prima electorală de azi – se sublinia în declarația P.N.Ț. cu privire la

⁶⁰ Ibidem, p. 6.

⁶¹ Ibidem, p. 10.

⁶² Ibidem.

⁶³ Ibidem, p. 181.

⁶⁴ Reforma electorală. Anteproiectul d-lui Eduard Mirto a fost terminat, în „Dimineața”, anul XXVI, nr. 8597 din 26 noiembrie 1930.

⁶⁵ Cf. Ioan Scurtu, op. cit., p. 141.

⁶⁶ Modificarea legii electorale, în „Gazeta Transilvaniei”, Brașov, anul XCV, nr. 22 din 17 martie 1932; Romul Gr. Pop, Reforma electorală, vol. I, Oradea, 1938, p. 108-109.

proiectul de lege – *este a persoanelor în conflict cu țara. Noi considerăm guvernul legat pe cuvânt de onoare, de a trece reforma electorală. Am dat sprijinul la câteva legi de cea mai mare importanță, dar vom trage consecințele, dacă guvernul nu-și va menține cuvântul dat pentru înfăptuirea reformei electorale*⁶⁷. Printre semnatarii acestui proiect depus din inițiativă parlamentară, s-au numărat membrii P.N.Ț. (Ion Mihalache, Armand Călinescu, Ion Răducanu, Voicu Nițescu, Mihail Ghelmegeanu, Aurel Dobrescu, Ștefan Cicio-Pop ș.a.), ai Partidului Țărănesc Democrat (Constantin Leancă, Ion Codreanu) și ai Partidului Social-Democrat (Gheorghe Grigorovici, Ion Mirescu). În timpul dezbaterilor din comisia parlamentară, toate partidele s-au declarat de acord cu desființarea primei electorale⁶⁸.

Proiectul de lege electorală propus de național-țărăniști va fi acceptat de guvern dar acesta a adoptat tactica tergiversării, astfel încât el nu a mai ajuns să fie dezbătut în plenul Adunării Deputaților datorită demisiei guvernului condus de Nicolae Iorga⁶⁹. În contextul în care se vehicula ideea formării unui guvern condus de Nicolae Titulescu, Iuliu Maniu, președintele P.N.Ț. a răspuns pozitiv solicitării acestuia de a intra în noul guvern, punând totuși o condiție. Șeful național-țărăniștilor a solicitat ca Parlamentul să nu fie dizolvat imediat, pentru a permite votarea modificării legii electorale⁷⁰. Soluția unui guvern condus de Titulescu va fi anulată în cele din urmă, la 6 iunie 1932, când Al. Vaida-Voevod depunea jurământul în calitate de președinte al Consiliului de Miniștri⁷¹.

În *Manifestul către țară al Partidului Național Țărănesc*, lansat de guvernul Vaida-Voevod în campania electorală pentru alegerea noilor Corpuri Legiuitoare, era prevăzută și reforma electorală. „*Partidul Național Țărănesc – se arată în document – va sta neclintit pe temeiul constituționalismului și parlamentarismului. El va modifica legea electorală suprimând prima și repartizând mandatele pe baza principiului proporționalității. Va prevedea toate garanțiile pentru libertatea și sinceritatea alegerilor*”⁷².

Alexandru Vaida-Voevod va demisiona însă în octombrie 1932, inițiativa elaborării unei noi legi electorale revenindu-i noului șef de guvern Iuliu Maniu. La 14 noiembrie 1932, într-o ședință a Consiliului de Miniștri sub președinția regelui, pentru întocmirea Mesajului, între alte probleme se discută și problema unei noi legi electorale. Carol al II-lea era de părere că nu este momentul oportun unei asemenea inițiative legislative, deoarece, fiind primul an de guvernare, sunt alte legi economice de făcut⁷³. Maniu susține însă stăruitor desființarea primei electorale. Argumentul lui era acela că datorită „*legii actuale partidele nu se mai pregătesc pentru putere pe terenul ideologiei, ci se bizuie pe primă și nu se ocupă de opinia publică*”. Regele își menține însă reticența, situație care l-a determinat pe Iuliu Maniu să declare că „*e prea angajat în această chestie*”, spre a mai da înapoi⁷⁴. La 15 noiembrie 1932, venit în fața Adunării Deputaților să-și citească Mesajul Tronului, Carol al II-lea „*trece repede asupra pasajului privitor la reforma electorală*”, „*uneltind*”, apoi, pe lângă I. G. Duca, președintele P.N.L., în vederea găsirii

⁶⁷ Partidul Național Țărănesc. Coroana și guvernul, în Ibidem, nr. 27 din 3 aprilie 1932.

⁶⁸ Partidele sunt de acord că prima electorală trebuie desființată, în „Dreptatea”, anul VI, nr. 1353 din 6 aprilie 1932.

⁶⁹ Cf. Ioan Scurtu, *op. cit.*, p. 169.

⁷⁰ Rezolvirea crizei de guvern, în „Gazeta Transilvaniei”, anul XCIV, nr. 41 din 19 aprilie 1931.

⁷¹ Cf. Ioan Scurtu, *op. cit.*, p. 172.

⁷² „Gazeta Transilvaniei”, anul XCV, nr. 51 din 30 iunie 1932; „Dreptatea”, anul VI, nr. 1428 din 27 iunie 1932.

⁷³ Cf. Armand Călinescu, *Însemnări politice. 1916-1939*, București, 1990, p. 115.

⁷⁴ Ibidem, p. 116.

unor susținători ai punctului lui de vedere⁷⁵. În condițiile în care în ianuarie 1933 Iuliu Maniu demisionează din funcția de premier, proiectul unei noi legi electorale a rămas și de această dată în stadiul de inițiativă. Guvernul condus de Vaida-Voevod, care i-a succedat (14 ianuarie 1933 – 13 noiembrie 1933), nu va mai aduce în discuție problema modificării legii electorale din martie 1926.

În aprilie 1935, Congresul General al P.N.Ț. adopta un nou program politic care avea la bază orientările stabilite de Ion Mihalache încă din septembrie 1933. În ceea ce privește organizarea statului, P.N.Ț. se pronunța pentru menținerea regimului democratic bazat pe Parlament și Constituție. Se preconiza adoptarea unei noi legi electorale care să suprima prima electorală și să asigure distribuirea mandatelor pe județe; operațiunile electorale, precum și validarea mandatelor contestate urmau să fie făcute de organele de justiție. Se solicita reducerea numărului de deputați și desființarea Senatului – considerat a fi un „balast anacronic”⁷⁶.

Social-democrații s-au pronunțat și ei cu consecvență pentru modificare legii electorale din martie 1926. În timpul campaniei electorale din iunie 1927, **Partidul Social Democrat** a lansat Manifestul *Către poporul muncitor din România*, publicat în „Socialismul” și în celelalte organe de presă social-democrate, precum și sub forma de foaie volantă. Manifestul electoral reprezenta, de fapt, expunerea programului minimal al partidului adoptat la Congresul de constituire din mai 1927. În document se cerea îndeplinirea a o serie de prevederi economice și sociale pentru muncitori și țărani. Ca o condiție a îndeplinirii acestor deziderate, P.S.D. preconiza ca legea electorală, „care falsifica voința poporului”, să fie modificată, în sensul abrogării dispozițiilor privitoare la prima majoritară, a coeficientului minim de 2% și suportarea cheltuielilor electorale de către stat⁷⁷.

Imediat după venirea guvernului Nicolae Iorga la putere, în aprilie 1931, P.S.D. și Confederația Generală a Muncii au trimis o delegație, constituită din Ion Flueraș, Constantin Titel Petrescu și Lotar Rădăceanu, la prim-ministru pentru a-i cere modificarea legii electorale înainte de a avea loc noile alegeri parlamentare. Iorga a declarat delegației social-democrate că „este de acord cu modificarea legii electorale, dar se îndoiește dacă va da dispoziție actualul Parlament [cu o majoritate național-țăranistă – n.n.] pentru această legiferare”. Prim-ministrul a dat asigurări că atunci când guvernul va avea majoritate parlamentară, legea electorală va fi modificată⁷⁸.

Social-democrații vor face o nouă încercare de amendare a legii electorale din martie 1926, după instalarea guvernului Vaida-Voevod în iunie 1932. O delegație a P.S.D. i-a propus acestuia convocarea de urgență a Corpurilor legislative existente, în vederea modificării legii electorale. Noul guvern național-țăranesc a refuzat propunerea social-democraților⁷⁹.

Pentru modificarea legii electorale din martie 1926 s-au pronunțat și alte formațiuni politice de mică suprafață politică. Astfel, după ce în mai 1926 Partidul Poporului a fost primul beneficiar al primei electorale, în 1928, în opoziție fiind, va elabora un nou program politic prin care se pronunță pentru reforma electorală.

⁷⁵ Ibidem, p. 117.

⁷⁶ Cf. Ioan Scurtu, op. cit., p. 239; vezi pe larg, Programul Partidului Național Țăranesc, Institutul de Arte Grafice „Bucovina”, București, 1935.

⁷⁷ Cf. Nicolae Jurca, Social-democrația din România, Sibiu, 1993, p. 71.

⁷⁸ Idem, Istoria social-democrației din România, București, 1994, p. 207.

⁷⁹ Ibidem, p. 210.

Documentul subliniază că **Partidul Poporului** „*este convins de necesitatea unei sincere aplicări a votului obștesc, pentru că asigurându-se libera exprimare a voinței cetățenești, să dăm Statului, un regim reprezentativ real*”⁸⁰. Programul, fără a solicita renunțarea la prima electorală, se pronunță pentru aplicarea reprezentării minorităților, pentru impunerea în legea electorală a unor sancțiuni severe împotriva corupției și a amestecului administrației în alegeri. De asemenea, legea electorală trebuie să cuprindă măsuri eficace pentru a împiedica propaganda subversivă și mai cu seamă demagogia, care ar altera conștiința cetățeanului. „*Pentru a da satisfacție nevoilor complexe și mereu crescânde ale societății noastre – continua programul – și pentru ca toate clasele să aibă o reală reprezentanță în parlament, Partidul Poporului crede necesară lărgirea reprezentării profesionale în Senat și introducerea ei în alcătuirea Adunării Deputaților*”⁸¹.

Partidul Național Democrat, prin glasul lui Nicolae Iorga se pronunță și el pentru modificarea legii electorale din 1926, susținând că aceasta falsifica voința poporului. Iorga aprecia, în fața Adunării Deputaților, în decembrie 1928, că se tinde spre restaurarea unei noi rotative guvernamentale, ceea ce nu era în interesul țării și nu trebuia admis în nici un caz de regență⁸².

Reforma legii electorale o regăsim și în programele unor mici partide politice apărute după 1930. Spre exemplu, **Partidul Țărănesc Radical** condus de Grigore Iunian se pronunță pentru „*instaurarea unui regim constituțional parlamentar real, pentru ca astfel chemarea la viața politică a maselor prin mijlocul votului obștesc să devină o realitate*”⁸³. Partidul Țărănesc Radical susține „*reforma legii electorale azi în vigoare, prin înlăturarea primei și regulamentare reprezentări integrale, va permite înregistrarea cinstită a rezultatelor consultațiunei populare*”⁸⁴.

Partidul Național Liberal-georgist, prin programul din aprilie 1936 susținea reducerea numărului de deputați și senatori și al consiliilor legislative, pentru asigurarea continuității economiei politice. Gheorghe Brătianu opina că este necesară pregătirea reformei Senatului prin limitarea numărului de senatori de drept și crearea unei reprezentări a grupărilor profesionale. Cazurile de pluralitate, considerate incompatibile cu mandatele parlamentare, vor fi sporite pentru a asigura deplina moralitate și independența puterilor legislative. Gheorghe Brătianu solicita de asemenea extinderea drepturilor politice pentru femei⁸⁵.

Formațiunile politice de extrema dreaptă și-au propus și ele anumite modificări ale sistemului electoral, menite să întărească ponderea elementului românesc. În acest sens, **Frontul Românesc** condus de Alexandru Vaida-Voevod, prin programul din 12 mai 1935, se pronunță pentru o monarhie constituțională, principiul monarhic fiind temelia unei dezvoltări și evoluții calme și de durată. Fără a preciza în mod clar modul de alcătuire a sistemului electoral, gruparea lui Vaida pune un accent deosebit pe introducerea principiului proporționalității, astfel încât elementul românesc să aibă o influență directă în viața politică și economică a țării. Numai prin solidaritatea totală a elementului românesc în jurul concepției de stat organic național se putea pune capăt

⁸⁰ Partidul Poporului. Programul și statutele, București, 1928, p. 2.

⁸¹ Ibidem.

⁸² „Neamul românesc”, anul XXIII, nr. 288 din 31 decembrie 1928; anul XXIV, nr. 1, 2, 3 din 3, 4, 5 ianuarie 1929.

⁸³ C. Zotta, N. Tulceanu, Partidele politice din România. Istoricul și programele lor, București, 1934, p.100.

⁸⁴ Ibidem, p. 101.

⁸⁵ Cf. Mircea Mușat, Ioan Ardeleanu, România după Marea Unire, vol. II, Partea a II-a: noiembrie 1933 – septembrie 1940, București, 1988, p. 154.

luptelor politice sterile și numai prin educarea profund morală a maselor românești și a conștiinței naționale a acestora se putea întemeia garanția permanenței statului organic în structură, autoritar în manifestările sale și stabil, nesupus fluctuațiilor în organizarea națiunii și în țelul urmărit⁸⁶.

Apărut pe scena politică a României în iulie 1935, **Partidul Național Creștin** își propunea să lupte în plan constituțional pentru „*transformarea organelor legislative într-un instrument ordonat și folositor, prin reducerea numărului de deputați, precum și prin acordarea de noi atribuții acestora*”. În același timp, programul partidului preconiza o nouă organizare a Senatului, în care senatorii să fie aleși de către corporațiile românești constituite pe baza unor legi speciale, dar și din senatori numiți de către rege, precum și din senatori de drept, reprezentând anumite instituții⁸⁷.

Uniunea Agrară, întemeiată de către Constantin Argetoianu în iunie 1933, dorea implementarea unui regim parlamentar și electoral în care Senatul să fie format numai din membri numiți pe viață, aleși de Coroană din rândurile reprezentanților autorizați ai meseriilor, profesiilor libere și grupărilor economice, cu preferință marcată pentru elementele agrare. Accesul în Adunarea Deputaților – redus la numărul de un reprezentant la 100.000 de locuitori – să se facă pe baza sufragiului universal, cuprinzând și o reprezentare a minorităților, dar fără prima electorală, votul fiind dat pe liste pentru întreaga țară⁸⁸. Alcătuirea unei legi electorale pe baza proporționalității a fost cerută și de grupările politice de stânga semnatare ale acordului de Front Popular, semnat la Țebea în 6 decembrie 1935: **Frontul Plugarilor, Partidul Socialist, Blocul pentru Apărarea Libertăților Democratice și M.A.D.O.S.Z.**⁸⁹.

În sensul modificării legii electorale din martie 1926 s-au pronunțat și unele **formațiuni politice ale minorităților naționale**. În iunie 1931, H. Plattner publica în „Siebenbürgisch Deutsches Tageblatt” un articol de fond în care făcea o analiză critică a legii electorale din martie 1926 și a modului în care ea fusese aplicată până atunci. Ziaristul sas critica programul electoral de 2% pe țară ce trebuia obținut de un partid politic pentru a participa la distribuirea mandatelor. „*Prin aceasta un candidat care are încrederea alegătorilor dintr-o circumscripție, - arăta el - în mare măsură nu poate fi trimis în Parlament decât dacă are majoritate absolută în județ sau dacă este pe lista de candidați a unui partid cu organizații în toată țara. În acest ultim caz, el ar trebui să accepte soluții imposibile din punctul său de vedere și prin care ar pierde încrederea circumscripției sale*”. Plattner critică legea electorală și pentru faptul că ea nu asigură reprezentarea în Parlament a minorităților în conformitate cu cadastrul național. În consecință, el propune modificarea legii prin introducerea listelor pe țară și al reintroducerii dreptului de autodeterminare a circumscripției electorale, iar „*prin suprimarea primei să se ajungă la un adevărat drept de vot egal*”. Fără aceste modificări, conchidea H. Plattner, se va ajunge la o criză a parlamentarismului⁹⁰.

De asemenea, programul **Partidului Evreiesc din România**, votat la Congresul general din 7-8 noiembrie 1933, își propune realizarea unor revendicări, între care „*o reformă a legii electorale prin care pe de o parte să se asigure fiecărei grupări*”

⁸⁶ Politics and Political Parties in Romania, International Reference Library, London, 1936, p. 181-186.

⁸⁷ „Țara Noastră” din 17 iulie 1935; „Izbânda” din 18 iulie 1935.

⁸⁸ Cf. Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, op. cit., p. 295-296.

⁸⁹ Minoritățile naționale din România 1931 – 1938. Documente, coord. Ioan Scurtu, București, 1999, p.373.

⁹⁰ H. Plattner, Entmündigte Wählerschaft, în „Siebenbürgisch Deutsches Tageblatt”, Jg 58, nr. 17.441 din 7 iunie 1931.

politice, care întrunește 1% din totalul voturile exprimate pe întreaga țară". Pe lângă modificarea pragului electoral, Partidul Evreiesc se pronunța și pentru repartizarea proporțională a mandatelor atât la alegerile pentru Adunarea Deputaților, cât și la Senat, iar pe de altă parte să se garanteze efectiv libertatea și egalitatea alegerilor prin instituirea unui sistem perfect de jurisdicție electorală⁹¹.

Se poate conchide că modificarea legii electorale din martie 1926 a fost cerută de majoritatea partidelor și grupărilor politice din România în perioada 1926-1937. Modificările vizau în principal renunțarea la prima electorală și introducerea principiului proporționalității, dar și alte aspecte ale legii.

Explicația menținerii în vigoare a legii electorale din martie 1926 în toată perioada existenței regimului parlamentar rezidă în faptul că toate partidele politice care au venit la putere au preferat să exploateze avantajele oferite de prima electorală în scopul asigurării unei guvernări stabile, decât să respecte promisiunile de revizuire a legii electorale făcute în anii de opoziție. Cazul Partidului Național Țărănesc este relevant din acest punct de vedere.

⁹¹ Minoritățile naționale din România 1931 – 1938. Documente, p. 197.

THE MODIFICATION OF THE ELECTORAL LAW FROM MARCH 1926 IN THE DEBATE OF THE POLITICAL PARTIES IN ROMANIA

Abstract

In this article the author analyses the attitude of the political parties in Romania given the modification of the electoral law from March 1926. This law, adopted by the liberal government led by I.I.C. Brătianu, unified the electoral system in United Romania. The new settlement amended the principle of representation proportional to the innovation of “a majority bonus”, given to the party which could get at least 40 per cent of the votes expressed in the elections. The law was received with a very tough critic by the opposite political parties. The critic was primarily against “a majority bonus” but not only that. From the opposition’s point of view the law was undemocratical and it uncroached upon the principle of proportional representation.

In this context, the modification of the electoral system was taken into discussion just after the adopting of the law, in March 1926, by the political groups in Romania. Critics and proposals of modifications appeared, surprisingly, inside the National Liberal Party, too. Therefore, within the framework of the Circle of Study of that party, lawyers as R. Patrulius, I. G. Vântu or Pavel Cuzminschi, took attitude for the reformation of the electoral law. Those points of view would be published into the magazine of the Circle of Study “Democracy”.

The most virulent and consistent advocates of the modification of electoral law in March 1926 were the national-peasantries. Their aim was mainly “a majority bonus”. It is interesting the fact that the National Peasant Party wanted the reformation of the electoral law only the time it was in opposition and not doing anything about this problem when they would get the power.

Less important political groups agreed the modification of the electoral law in March 1926: Nationalist Democratic Party, People’s Party, Social Democratic Party, Radical Peasant Party, National Liberal Party – Gheorghe Brătianu Party, Christian National Party, Romanian Front, Agrarian Union, inclusively the political organizations of the national minorities (The German Union in Romania, Jewish Party).

The explication of the maintaining valid the electoral law from March 1926, during the time of the parliamentary system, consists in the fact that all political parties that came to the power preferred to seize the advantages offered by “the electoral bonus” with a view to assure a stable governing rather than to respect their promises to revise the electoral law made during the years they had been in opposition.